

Landbruksplan for Midt-Telemark 2014-2017

Vedtatt våren 2014

MidtTelemark

Innholdsfortegnelse

1. FORORD	5
1.1 BAKGRUNN OG FORMÅL MED PLANEN	5
1.2 FORHOLD TIL ANDRE PLANER	6
2. UTFORDRINGER FOR LANDBRUKET I MIDT-TELEMARK.....	7
2.1 PRODUKSJON NASJONALT, REGIONALT OG LOKALT:	8
3. STATUS FOR LANDBRUKET I MIDT-TELEMARK.....	9
3.1 AREAL OG PRODUKSJONER	9
3.2 HUSDYRPRODUKSJON	10
3.3 ØKOLOGISK LANDBRUK.....	11
3.4 SKOGBRUK	12
3.5 VILTFORVALTNING.....	15
3.6 VIKTIGE KULTURLANDSKAP	17
3.7 FORURENSING OG MILJØPÅVIRKNING	17
3.8 SYSSELSETTING OG ØKONOMI	18
3.9 INN PÅ TUNET	19
3.10 GARDSTURISME.....	19
3.11 FOREDLING.....	19
3.12 EIENDOMSFORHOLD OG OMSETNING AV LANDBRUKSEIENDOMMER	20
3.13 JORDVERN	21
3.14 REKRUTTERING	21
3.15 FAGMILJØ	22
4. MÅL FOR LANDBRUKET I MIDT-TELEMARK	23
4.1 NÆRINGSUTVIKLING	24
4.2 REKRUTTERING	30
4.3 AREALFORVALTNING OG EIENDOMSSTRUKTUR	31
4.4 TILSKUDDSFORVALTNING	33
4.5 VILTFORVALTNING OG BIOLOGISK MANGFOLD.....	35
REFERANSER.....	37
VEDLEGG.....	378

Fotokilder i landbruksplanen:

- Bilde 1 Cecelia, freedigitalphotos.net
- Bilde 2 Dag Gjermund Roheim
- Bilde 3 Simon Howden, freedigitalphotos.net
- Bilde 4 Signe Jacobsen

Politiske vedtak

Landbruksplan for Midt-Telemark 2014-2017 er godkjent som en kommunedelplan og interkommunalplan etter § 9 og §§ 11-15 i plan -og bygningsloven av kommunestyrene i Bø, Nome og Sauherad.

Vedtaka uttrykker litt ulik vektlegging, dette må bli tatt hensyn til ved utøvelse av politikken og forvaltningen lokalt i de tre kommunene. Vedtak fra kommunestyrene følger her:

Bø kommune 16. juni 2014:

Kommunedelplan for landbruk: Landbruksplanen for Midt-Telemark blir vedteke med disse endringane:

1. Andre tiltak under punktet jordvern skal endrast til:
Kommunen skal føre ein streng jordvernpolitikk. Omdisponering av dyrka og dyrkbare areal skal bare skje når vektige samfunnsomsyn gjev grunnlag for det, men også då skal alternative løysningar vurderast.
2. Innspel frå «Telemarksvassdragets Fiskeadministrasjon» blir ikkje teke med som tillegg i planen, men administrasjonen blir bedt om å gå i dialog med interessegruppa for å vurdere om det er aktuelle tiltak vi bør arbeide vidare med.

Nome kommune 22. mai 2014:

Kommunedelplan for landbruk: Landbruksplanen for Midt-Telemark blir vedtatt med følgende endringer:

1. Andre tiltak under punktet jordvern endres til:
Kommunen skal føre en streng jordvernpolitikk. Omdisponering av dyrka og dyrkbare areal skal bare skje når viktige samfunnsmessige hensyn gir grunnlag for det, men også da skal alternative løsninger vurderes.
2. Telemarksvassdragets Fiskeadministrasjon sitt innspill føres inn som tillegg i planen og administrasjonen bes gå i dialog med interessegruppa for å vurdere om det er aktuelle tiltak vi bør arbeide videre med.
3. Kulepunkt 6:
Legge til rette for at tømmertransport kan foregå med jernbane/vannvegen frå vår region.

Sauherad kommune 8. mai 2014:

Kommunedelplan for landbruk: Landbruksplanen for Midt-Telemark blir vedtatt med følgende endringer:

1. Andre tiltak under punktet jordvern endres til:
Kommunen skal føre en streng jordvernpolitikk. Omdisponering av dyrka og dyrkbare areal skal bare skje når viktige samfunnsmessige hensyn gir grunnlag for det, men også da skal alternative løsninger primært velges.
2. Telemarksvassdragets Fiskeadministrasjon sitt innspill føres ikke inn som tillegg i planen, men administrasjonen bes gå i dialog med interessegruppa for å vurdere om det er aktuelle tiltak vi bør arbeide videre med.

En klump jord
Av Harald Sverdrup

*En klump jord er en
helligdom
på like fot med
Stonehenge,
Keopspyramiden, Milanos
Katedral og Taj Mahal.*

*En klump jord vi ikke har drept
Og strødd for ørkenvinder,
Har et fruktbart mørke, tett av liv,
Verdifullere enn børsen
I New York, London og
Tokyo.*

1. Forord

1.1 Bakgrunn og formål med planen

Tidligere har de tre Midt-Telemark kommunene hatt hver sin plan. Vi har nå valgt å lage en felles plan for hele regionen. De ulike produksjonsmiljøene er små og må samarbeide over kommunegrensene. Det er derfor naturlig å se alle tre kommunene i sammenheng.

Landbruksplanen inneholder en statusbeskrivelse og en del som omhandler mål og fem satsingsområder. Det er valgt mål for hvert område og målet vil være grunnlag for tiltak. Tiltakene er i noen grad konkrete mens andre gir en mer samlet beskrivelse over hvilke områder som prosjektene rettes mot i de kommende år.

En landbruksplan er med på å skape en bevisstgjøring av hva næringen betyr for kommunene. Samtidig er det et dokument som gir grunnlag for å gjøre prioriteringer både politisk og administrativt i kommunene.

Landbruksplanen bygger på nasjonale og regionale planer.

Landbruksplanen er utarbeidet som en kommunedelplan etter Plan- og bygningsloven §11-1. Et styre godkjent politisk i alle tre kommunene har hatt ansvar for innholdet. Styret har bestått av:

Astrid Staurheim	Bø Bondelag 2011-2013
Eivind Eckbo	Bø kommune 2011-
Nils Olav Bjerva	Holla Bondelag 2011
Kristen Valen	Lunde og Flåbygd Bondelag 2011-2012
Lars Arne Kjellmo	Lunde og Flåbygd Bondelag 2013
Elisabeth Saga	Nome Kommune 2011-
Pål Kleffegård	Saude og Nes bondelag 2011-2012
Rollef Flathus	Saude og Nes Bondelag 2013
Sveinung Lindtveit	Sauherad kommune 2011-2012
Nils Angard	Sauherad kommune 2013
Wenche Hvattum	Midt-Telemark Næringsutvikling

Sekretariat for planen har vært Midt-Telemark Landbrukskontor

1.2 Forhold til andre planer

En rekke lokale, regionale og sentrale planer er premissleverandører for utvikling av landbruket og dermed også for landbruksplanen. De viktigste er:

- Strategisk næringsplan for Midt-Telemark 2009-2012
- St. melding nr 9.2011-2012. "Velkommen til bords", Landbruks - og matdepartementet.
- Regionalt bygdeutviklingsprogram
- Regionalt næringsprogram (RNP)
- Regionalt miljøprogram (RMP)
- Regionalt skog- og klimaprogram (RSK)
- Handlingsplan for utvikling av økologisk produksjon og forbruk i Telemark 2011-2017
- Energi- klimaplaner for kommunene, Nome, Bø og Sauherad, utarbeidet 2009
- EU's vanddirektiv
- Regional plan for nyskaping og næringsutvikling
- Regional plan for reiselivet i Telemark

Landbruksnæringen styres også av en rekke lover, her er noen av de viktigste:

- Jordlov (1995-05-12 nr. 23)
- Odelslov (1974-06-28 nr. 58)
- Forpaktingslov (1965-06-25 nr. 01)
- Konesjonslov (2003-11-28 nr. 98)
- Skogbrukslov (2005-05-27 nr. 31)
- Viltlov (1981-05-29 nr. 38)
- Lov om Motorferdsel i utmark (1977-06-10 nr. 82)
- Lov om laksefiske og innlandsfisk mv(1992-05-15 nr. 47)
- Forurensingslov (1981-03-13 nr. 06)
- Matlov (2003-12-19 nr. 124)
- Tvangsfullbyrdelseslov (1992-06-26 nr. 86)
- Lov om tomtefeste (1996-12-20 nr. 86)
- Naturmangfoldloven: (2009-06-19 nr. 100)
- Lov om kulturminner (1978-06-09 nr.50)
- Plan- og bygningsloven (2008-06-27 nr. 71)

2. utfordringer for landbruket i Midt-Telemark

Midt-Telemark er preget av et variert landbruk. I fylkessammenheng står vi sterkt i forhold til frukt, solbær, svin, fjørfe, korn og frøavl. Vi har noe melkeproduksjon og en forsiktig voksende kjøttproduksjon på storfe og sau. Kulturlandskapet er skapt av mennesker og dyr som har brukt landskapet over tid. Som et resultat av reduksjon av antall beitedyr, ser vi at kulturlandskapet gror igjen.

De fleste gårdbrukerne er deltidsbønder. Vi har en bruksstruktur som tilsier at vi har en rekke mindre enheter. De som kan kalles store, har i hovedsak basert seg på stor andel av leieareal.

Den økonomiske situasjonen i landbruket er kjent for å være anstrengt. Samtidig ser vi at det er fullt mulig å skaffe seg akseptabel inntekt fra jord- og skogbruk, men det krever investeringer, stor egeninnsats og valg av produksjon kan være avgjørende.

Landbrukets store oppgave er å være matvareleverandør. Med økt folkemengde i eget land og verden omkring oss, vil maten bli viktigere. Vi må ha mat, og selv om maten kan importeres må også vi ta ansvar for å brødfø oss selv. Klimakriser kan også føre til at det blir viktigere å produsere mat i eget land. Det er derfor viktig å verne om den dyrka og den dyrkbare jorda.

En stadig større gruppe mennesker setter fokus på de forhold som maten blir produsert under. Vi ønsker oss mest mulig næringsrik mat og mat som er produsert under forhold som setter dyrevelferd og økologi i sentrum. Interessen for økologiske og kortreiste matvarer er økende og kan gi muligheter.

Tilveksten i skogen i Midt-Telemark er atskillig høyere enn avvirkningskvantum. Motivasjonen for å hogge er styrt av mange faktorer, men stadig færre skogeiere utfører arbeidet i skogen selv. Veiledning og pådriverarbeid er derfor viktig for å holde oppe aktiviteten og kjennskap til egen skog og mulighetene den kan gi. Skogsbilveinettet krever en viss oppgradering for å imøtekomme dagens krav til tømmertransport.

Skogen gir også rom for rekreasjon og matauk. Dugnadsinnsats preger jakt på storviltet. Er det mulig å hente mer inntekt ut fra denne naturressursen ved egnet organisering og tilrettelegging?

Midt-Telemark ligger sentralt med hensyn til å skulle bo her og eventuelt jobbe utenfor egen region. Kravet om boplikt medfører ikke noe stort problem. Likevel møter vi i konsesjonssammenheng spørsmålet om utsatt tilflytting eller ønsker om å overta uten vilkår om boplikt. Den som overtar en bebygd landbrukseiendom med minst 25 dekar dyrka jord eller 500 dekar produktiv skog forplikter seg i utgangspunktet til å skulle bebo og drive eiendommen. Boplikten er begrenset til 5 år, mens driveplikten er varig. Regelverket gir åpning for å søke om fritak. Det bør tilstrebes en forholdsvis restriktiv bosettingspolitikk, da regionen er attraktiv og mange kan finne seg relevant arbeid innenfor akseptabel pendleravstand.

En del eiere ønsker gården bare som bosted eller fritidseiendom. Kommunene har en del henvendelser der nye eiere ikke ønsker å drive landbruk, men er sterkt knyttet til eiendommen og ønsker å beholde husa som boplass eller fritidseiendom. I slike tilfelle bør kommunen kunne spille en aktiv rolle i forhold til fradeling av boplassen med høvelig tomt, forutsatt salg av resten av eiendommen til en aktiv yrkesutøver i landbruket/naboeiendom.

2.1 Produksjon nasjonalt, regionalt og lokalt:

2010	Landet	Telemark	Midt-Telemark
Storfe- og kalvekjøtt	83 500 tonn	1 160 tonn	250 tonn
Svinekjøtt	128 700 tonn	1 745 tonn	1 100 tonn
Sau- og lamme kjøtt	24 500 tonn	636 tonn	70 tonn
Fjorfe kjøtt	83 000 tonn	354 tonn	** 125 tonn
Egg	59 900 tonn	1 391 tonn	750 tonn
Potet*	332 000 tonn	4 500 tonn	380 tonn
Grønnsaker*	157 600 tonn	20,3 tonn	0,1 tonn
Frukt*	17 176 tonn	2 323 tonn	2 277 tonn
Bær*	13 077 tonn	625 tonn	237 tonn
Korn	1 223 000 tonn	27 000 tonn	16 717 tonn
Melk	1 509 500 000 liter	13 100 000 liter	1 740 000 liter

Basert på tal fra SSB(Statistisk Sentral Byrå), NILF (Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk Forskning) og SLF(Statens Landbruks Forvaltning).

*=2009

** Produsentens egen tall.

Produksjon for landet og for Telemark tar utgangspunkt i eksakte leveranser. Produksjonen i Midt-Telemark er beregnet ut fra dyretall, areal og gjennomsnittlig avling og avdrått for Telemark. Selv om tallene for produksjon for Midt-Telemark ikke er eksakt, gir de en god pekepinn på hvilken andel av den totale produksjonen i Telemark som kommunene i Midt-Telemark står for til sammen.

3. Status for landbruket i Midt-Telemark

3.1 Areal og produksjoner

Kommunene Bø, Nome og Sauherad utgjør avrundet 72 000 dekar jordbruksareal i drift og nær 500 000 dekar produktiv skog.

Disse 72 000 dekar jordbruksareal disponeres av 413 produsenter (tall for 2011). Det er 68 færre enn for sju år siden, og 121 færre enn i 2000. Jordbruksareal i drift har gått ned med 2020 daa fra 2004 til 2011. Gjennomsnittlig areal per produsent var 155 daa i 2004. I 2011 var dette økt til 175 daa. For Telemark sett under ett er det en nedgang på 273 produsenter og 8.992 daa i perioden. Nedgang i jordbruksareal skyldes flere forhold; nedbygging i sentrumsnære strøk, marginale areal tatt ut av drift og justeringer av kartgrunnlaget.

Hovedtall for landbruket

	Nome		Bø		Sauherad		Midt-Telemark		Telemark	
	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011
Jordbruks areal	28170	27252	22 954	23154	23 356	22054	74480	72460	255420	246428
Søker til produksjons tilskudd	143	131	146	117	192	165	481	413	1810	1537

Kilde SLF

Jordbruksarealet i Midt-Telemark utgjør 30 % av samlet jordbruksareal for Telemark fylke. Vi har 80 % av frukt- og bærproduksjonen og nærmere 60 % av kornarealet i vår region. I Midt-Telemark fordeler arealet seg slik: 55 % av arealet benyttes til korndyrking. 5 % benyttes til frukt og bær (Sauherad alene 3,8 %) og 32 % benyttes til grovfôr.

Produksjon av engfrø og grovfôr har økt i perioden fra 2004 til 2011. Midt-Telemark sto i 2011 for 82 % av frøarealet i Telemark

Areal fordelt på vekstgruppe

	Nome		Bø		Sauherad		Midt-Telemark		Telemark	
	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011
Grovfôr	11265	14335	5381	6207	2194	2819	18840	23361	154204	161835
Korn, oljevekster	15502	11464	16009	14686	16755	14563	48266	40713	88313	70554
Engfrø og annet frø til modning	596	769	823	1556	1008	1304	2427	3629	2647	4398
Potet	105	116	155	89	5	0	265	205	3042	2320
Eple	259	198	289	264	2497	2159	3045	2621	3155	2699
Plommer	31	53	2	0	27	217	60	270	71	276
Moreller og kirsebær	18	14	12	26	293	229	323	269	341	287
Bær	260	223	216	108	231	262	707	519	1688	1472
Annet	134	80	67	218	346	501	547	799	1959	2587
Sum	28170	27252	22 954	23154	23356	22054	74480	72460	255420	246428

Kilde SLF

NILF (Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning) har tidligere regnet ut at Norge har nå vel 2,2 dekar jordbruksareal i drift pr. innbygger. Dette arealet er nok til å produsere 880 kg korn eller 1320 kg gras. Det vil være nok til å fø fram 3,5 gris til slakt eller til å holde ei kvart ku gjennom et år. I vår region utgjør jordbruksarealet nesten 4,4 dekar pr. innbygger.

3.2 Husdyrproduksjon

Husdyrholdet i Midt-Telemark domineres av svinekjøtt- og eggproduksjon. Ellers er det flere antall dyr totalt sett i regionen nå enn for 5 år siden. Det eneste som er redusert i denne perioden er antall melkekuer. I Midt-Telemark har 4 produsenter ei melkekvote under 75 000 liter, 7 produsenter har ei kvote mellom 75000 og 125 000 liter og 6 produsenter ligger over 125 000 liter. Midt-Telemark hadde 17 melkeprodusenter i 2010 (13 i Nome og 4 i Bø) med en samla kvote på 2 228 540 liter.

Fylkesmannen i Telemark kartla gjennom «Melkeprosjektet» situasjonen for melkeprodusentene i vårt fylke i 2008. 42 % svarte at resultatet hadde endret seg i negativ retning de siste 5 åra. Denne oppfatningen er tydeligst hos de små produsentene med en produksjon under 75 000 liter melk pr år.

Svinekjøttproduksjonen er derimot på offensiven. Antall avlspurker har nesten fordoblet seg siden 2004. Dette skyldes en stor satsing på samarbeid flere griseholdere i mellom.

Fjørfeproduksjonen har tilpasset seg nye regler for hold av fjørfe fra 2012. Det har blitt færre produsenter, men produksjonen har økt ved at det har kommet nye produsenter og noen eksisterende har utvidet. Det er investert betydelige beløp i eggproduksjonen de siste åra.

	Nome		Bø		Sauherad		Midt- Telemark		Telemark	
	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011
Voksne hester	102	139	75	65	64	67	241	271	1110	1460
Melkekuer	220	225	106	68	10	0	336	293	2565	2101
Ammeku for kjøttprod.	141	228	61	40	33	33	235	301	1724	2409
Avlspurker	74	17	356	774	104	154	534	945	1008	1379
Verpehøns	15768	9472	19324	31498	2156	90	37248	41060	106039	81246
Voksne sauer	769	906	716	920	240	387	1725	2213	25741	20355

Kilde SLF, utgangspunkt søknad om produksjonstilskudd

3.3 Økologisk landbruk

Det er et nasjonalt mål å få opp produksjonen og forbruket av økologiske varer til 15 % av total produksjon og forbruk innen 2020.

For våre tre kommuner er tallene slik:

Dekar, økologisk areal

	Nome		Bø		Sauherad		Midt-Telemark		Telemark	
	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011	2004	2011
Fulldyrket eng	758	910	987	1336	281	66	2026	2312	9796	12135
Korn¹	0	68	0	236	187	392	187	696	856	1327
Engfrø og annet frø til modning	0	0	151	0	78	0	229	0	238	0
Epler	0	36	0	0	170	204	170	240	172	252
Plommer	0	1	0	0	0	3	0	4	0	4,1
Bær	0	69,3	0	0	54	71	54	140,3	64	148,1
Annet	99	147,7	135	112	23	32	257	291,7	4592	4391,8
Sum	857	1232	1273	1684	793	768	2923	3684	15718	18258

Kilde: Debio. 1= inklusiv grønngjødsling.

Tabellen over viser at av fylket sin økologiske produksjon utgjør Midt-Telemark sin andel totalt 20 % i 2011. Målt i antall daa er det en økning på ca. 26 % fra 2004 til 2011.

Sauherad innehar 20 % av det økologisk dyrka arealet, Bø 45 % og Nome 35 %. Sauherad står for nær 100 % av det økologiske fruktarealet og nær 20 % av det totale økologiske fruktarealet på landsplan. Nome og Sauherad til sammen står for nær 100 % av det økologiske arealet med bær i Telemark.

Endringer for Telemark innen de økologiske produksjonene viser at det har vært en positiv utvikling fra 2004. Det totale arealet har økt med 2540 dekar. Det er fulldyrket eng som utgjør det meste med en økning på 2339 dekar.

Interessen for omlegging til økologisk landbruk på landsbasis er bra. I 2010 var det en netto tilbakegang på 46 produsenter i Debios kontrollordning, men samtidig har det totale arealet gått opp. Det ambisiøse målet på 15 % omlagt produksjon og forbruk er imidlertid skjøvet utover i tid, målet er satt til 2020. Det krever imidlertid at minst ett bruk legger om til økologisk drift hver dag de neste 10 åra.

I Midt-Telemark har det vært en ekstra satsing mot økologisk korndyrking. Dette har resultert i 3 omlegginger til økologisk kornproduksjon og 6 produsenter er i vurderingsfasen.

3.4 Skogbruk

Midt-Telemark kommunene har et produktivt skogareal på i alt 481 000 dekar. Dette utgjør om lag 10 % av skogarealet i Telemark. Den gjennomsnittlige skogeiendommen i Midt-Telemark er på om lag 400 dekar produktivt areal.

Tilveksten i skogen i Midt-Telemark er ved siste takst kalkulert til 135 000 m³ årlig, mens det de siste 5 åra er hogd ca. 100 000 m³ per år. Dette utgjør om lag 2500 tømmervogntog med sagtømmer og massevirke. I tillegg kommer hogst av ved til eget bruk. Avvirkningen i Midt-Telemark siste 5 år utgjør ca. 17 % av den totale avvirkningen i Telemark. Den årlige brutto tømmerverdien på innmålt skogvirke har i samme periode ligget på ca. 32 millioner kr.

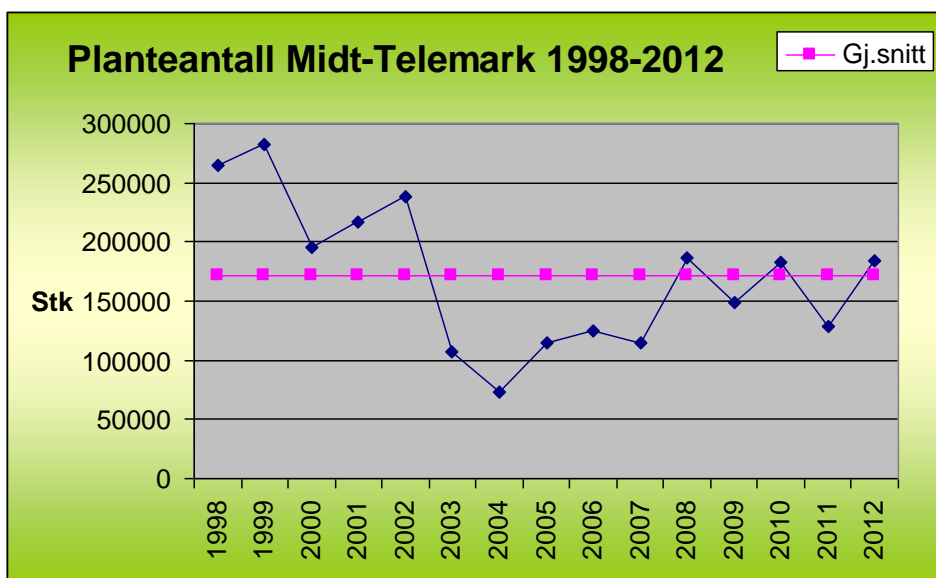
Noen hovedtall for skogbruket:

		Nome	Bø	Sauherad	Midt-Telemark
Produktivt skogareal, dekar		184400	130600	166100	481100
Total tilvekst, m³ (etter siste takst 2005-2007)		54000	34700	46300	135000
Avvirkning (m³) - tømmer for salg (ikke medr. priv. omsatt vedtømmer)	2012	46715	27270	37345	111330
	Gjennomsnitt siste 5 år	40300	26900	29900	99800
Bruttoverdi tømmer (kr)	2012	13 968 000,-	8 613 000,-	10 831 000,-	33 412 000,-
	Gjennomsnitt siste 5 år	14 826 000,-	7 838 000,-	9 466 000,-	32 130 000,-
Skogkultur – tilskudd					
Antall skogeiere med utført skogkultur	2012	39	37	46	122
	Gjennomsnitt siste 5 år	40	34	48	122
	Gj.snitt per år i perioden 1998-2002	79	58	82	219
Planteantall, stk	2012	64435	58050	61020	183505
	Gjennomsnitt siste 5 år	57900	46400	61700	166000
Ungskogpleie, daa	2012	1873	908	981	3762
	Gjennomsnitt siste 5 år	1450	907	888	3245
Investering i skogkultur (kr)	2012	1 365 200,-	1 002 400,-	895 600,-	3 263 200,-
	Gjennomsnitt siste 5 år	1 019 500,-	752 900,-	844 300,-	2 616 700,-
NMSK-tilskudd¹ utbetalt 2012 (kr)		760 950,-	398 600,-	743 800,-	1 903 350,-

Enge tall. 1= sum skogkultur, skogsveger og bio-/energiflis.

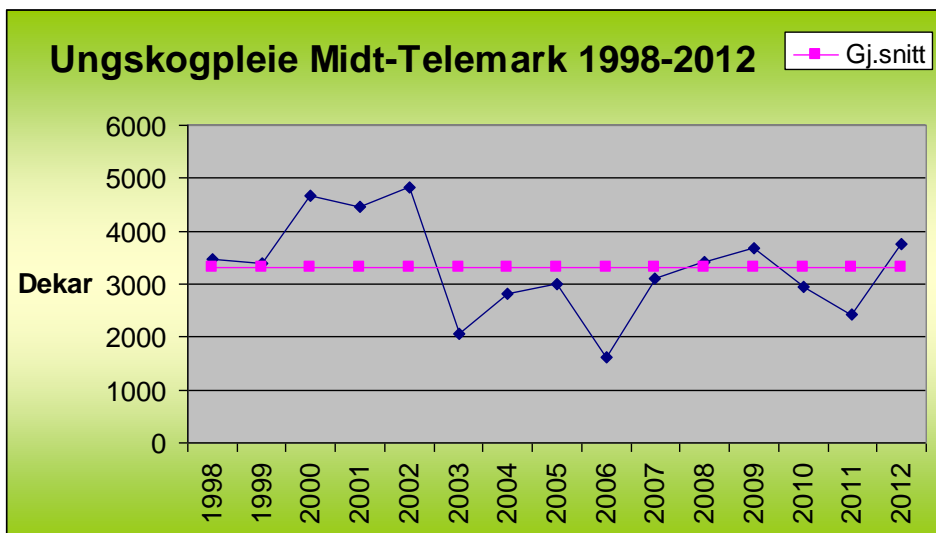
3.4.1 Foryngelse

Det er plantet 166 000 planter årlig i Midt-Telemark siste 5 år. Dette tilsvarer et planteareal på om lag 950 dekar (175 planter/ dekar). Sammenlignes tilplantet areal med avvirket areal bør planteaktiviteten økes betydelig for å opprettholde skogens tilvekst. Med dagens nivå på avvirking av gran er det estimert et årlig behov på i størrelsesorden 300 000 planter i Midt-Telemark. Planteaktiviteten har imidlertid hatt en svak økning de siste åra og i 2012 ble det plantet ca. 184 000 planter. Likevel er det grunnlag for betydelig fokus på foryngelsesarbeidet.

3.4.2 Ungskogpleie

De siste 5 åra er det i snitt utført ungskogpleie (rydding og avstandsregulering) på ca. 3250 dekar i Midt-Telemark. Dette utgjør 16 % av aktiviteten i hele fylket. Hvis det legges til grunn at det bør utføres ungskogpleie på 80 % av foryngelsesarealet i Midt-Telemark, tilsier dette et årlig behov på om lag 5000 dekar. I tillegg er det på de beste bonitetene behov for å utføre ungskogpleie flere ganger i omløpet. Det er derfor stort behov for ungskogpleie og grunnlag for betydelig økning i aktiviteten.

3.4.3 Skogen og klima

Klimameldingen (Landbruks- og Matdepartementet 2009) poengterte at aktiv skogskjøtsel gjør det mulig å øke CO₂-bindingen i skogen. Skog i vekst tar opp CO₂ gjennom fotosyntesen, og skogen i Norge binder årlig CO₂ tilsvarende halvparten av Norges totale CO₂-utslipp. Lokalt vil utfordringen i første rekke være å sørge for at skogen holdes i best mulig vekst, og det oppnås best gjennom aktiv bruk og skjøtsel. Bruk av trevirke er i prinsippet CO₂-nøytralt. Man bør derfor bli mer bevisst på å øke bruken av trevirke som erstatning for mindre klimavennlige byggematerialer og energikilder.

3.4.4 Skogsveier

Effektivitet og lønnsomhet i skogbruket setter store krav til veinettet, både for skogsbilveier og traktorveier. Nybygging av skogsbilveier foregår i en relativt beskjeden skala i Midt-Telemark. Mange eldre skogsbilveier har en for dårlig standard til å holde dagens krav til tømmertransport. Derfor er det et betydelig behov for ombygging og standardheving av eksisterende skogsbilveier. Nye traktorveier bygges i noe større grad, spesielt i samband med tømmerdrifter. Midt-Telemark har et terreng som krever et godt nett med traktorveier, og i takt med aktiviteten på tømmerhogst forventes fortsatt bygging av nye traktorveier.

3.4.5 Skog og miljø

Skogbruket har i løpet av de siste tiårene vært gjennom en økt bevisstgjøring knyttet til miljøhensyn i skog. Samtidig med en betydelig effektivisering i arbeidsmetoder, har man tilpasset skogbruket til strengere miljøkrav fra både markedet og lovgivningen. Det innebærer at skogbruket følger en nasjonal standard for et bærekraftig norsk skogbruk. Standarden krever bl.a. at nøkkelbiotoper og andre biologisk viktige områder forvaltes slik at hensynet til biologisk mangfold ivaretas. En skogeier kan ikke avvirke skog uten at det er gjennomført miljøregistrering av eiendommen. I tillegg til miljøhensyn på eiendomsnivå, er det fredet betydelige arealer med skog i Midt-Telemark gjennom frivillig vern.

3.5 Viltforvaltning

3.5.1 Hjortevilt

Jakt på elg og hjort foregår i vår region som en dugnadsinnsats til eget matauk. I sum kan det felles 1000 elg og 500 hjort i Midt-Telemark i inneværende treårs - periode. Dette kan anslås til å ha en førstehånds kjøttverdi på ca. 6 mill. kr. for elgkjøtt og ca. 2 mill. kr. for hjortekjøtt. I tillegg kommer verdien av jakt på småvilt, rådyr og bever.

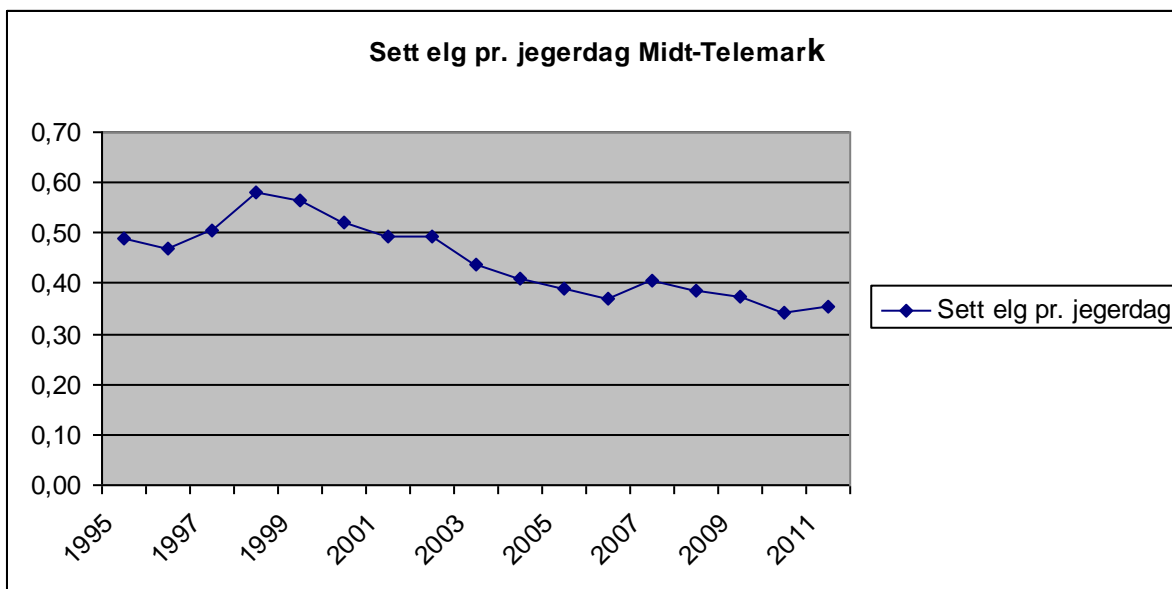
Elg - og hjortebestandene i Midt-Telemark bør ligge på et stabilt bærekraftig nivå som gir mulighet til rekreasjon og næringsutvikling, innenfor rammene av det naturgrunlaget gir. Med bakgrunn i dette er bestanden av elg kraftig redusert siden årtusenskiftet. For de neste tre år er det imidlertid ønskelig å stabilisere bestandene av elg på dagens nivå. Hjortebestanden i distriktet er derimot i sterk vekst, og man forventer en betydelig økning i antall felte dyr i åra framover. For å imøtekomme denne bestandsveksten er det gitt forholdsvis høye kvoter for inneværende periode.

Sett elg/hjort og avskytning i Midt-Telemark i 1999 - 2011:

År	Elg		Hjort	
	Antall sett	Antall felt	Antall sett	Antall felt
1999	3017	549	-	19
2000	2892	551	-	13
2001	2970	530	-	18
2002	2811	501	-	24
2003	2425	432	-	38
2004	1968	375	-	34
2005	1838	333	-	42
2006	1704	303	313	52
2007	1894	291	405	62
2008	1821	265	506	67
2009	1754	268	693	78
2010	1636	260	703	92
2011	1628	267	578	80

Kilde: **SSB** og Hjorteviltregisteret. Tallene fra SSB er korrigert for at vald kan krysse kommunegrenser.

Antall elg og hjort som blir observert under jakten, forteller oss ikke hvor mange dyr av disse artene det finnes i skogen. Men man kan si noe om det blir flere eller færre dyr, hva slags kjønn - og alderssammensetning bestandene har og hvordan det står til med produktiviteten. For å vurdere endringene i bestandstettheten sammenligner man innsatsen jegerne legger ned på jakt med antall dyr som blir observert. Man beregner da antall elg og hjort observert opp mot antall dagsverk jegerne har lagt ned. Disse parameterne gir et relativt godt bilde på svingningene i bestandene.

Sett elg per dagsverk viser svingningene i bestanden av elg i Midt-Telemark fra 1995-2011. Figuren viser en betydelig reduksjon i bestandstettheten fra årtusenskiftet og frem til i dag. I 2011 måtte hver jeger i Midt-Telemark i snitt jakte ca. 3 dager for å se en elg.

3.5.2 Rovvilt

Norge er delt inn i 8 forvaltningsområder for rovvilt, der Vestfold, Buskerud, Telemark og Aust-Agder utgjør region 2. Det er alltid fare for at det oppstår konflikter mellom husdyr og rovdyr ved aktiv bruk av utmarksbeitene. Utfordringen vedrørende rovvilt i Midt-Telemark er i første rekke problematikk rundt sau og gaupe, selv om det også forekommer andre store rovdyr. Erstatningsoppgjøret for tap av sau til fredet rovdyr for sesongen 2011 viser at det samlet i Midt-Telemark ble gitt erstatning for tap av 11 voksne sauer og 68 lam. Total erstatningssum for disse dyrene utgjorde ca. kr. 156 669,-. (Kilde: *FM Telemark*)

Før jakt i 2011 var det i region 2 registrert 14,5 familiegrupper av gaupe, derav en av familiegruppene som deles med en annen region. Dette tilsvarer minimum totalbestand på ca. 80 dyr i region 2. Gaupebestanden har dermed nådd det regionale bestandsmålet på 12 årlige ynglinger i forvaltningsområdet. (Kilde: *www.rovdata.no* og *Forv.plan rovvilt*)

Gaupa må sies å være utbredt over hele Telemark. I perioden 1994-2007 er det felt 107 dyr under kvotejakta i fylket, og av annen avgang er det registrert 13 døde dyr siden 1995. Dødsårsaken på disse er i hovedsak påkjørsel og sykdom. (Kilde: *Forv.plan rovvilt*). For region 2 ble det i 2012 felt totalt 15 dyr, og av disse var 5 hunner. (*www.rovviltportalen.no*).

Det forekommer også andre store rovdyr i Telemark. Fylket har ikke fast tilhold av jerv, men trolig regelmessige besøk. De siste åra har det vært regelmessige observasjoner og sikre registreringer av bjørn. Det er dokumentert at sau er tatt av bjørn. Det er heller ingen fast stamme av ulv i Telemark. Men etterjulsvinteren 2013 ble det skutt en ulv i Nome og flere er observert i fylket. Bestanden av kongeørn i Telemark teller ca. 50 par og er relativt stabil. Fylket er godt undersøkt, og registreringer har pågått siden tidlig på 1980 tallet. (Kilde: *Forv.plan rovvilt*).

3.6 Viktige kulturlandskap

Landbruket er en viktig bidragsyter for å opprettholde kulturlandskapet og på denne måten bevare biologisk mangfold. For reiselivsnæringen er et åpent kulturlandskap viktig. Rydding og skjøtsel er viktige satsingsfaktorer, men størst betydning har likevel beitedyrene. Ingen er bedre kulturlandskapsarbeidere enn ku, hest, sau og geit.

Kommunene har utpekt noen særlig viktige kulturlandskapsområder. Disse er:

Prestekrage i gammel slåtteeeng

Sauherad:	Nes, Evju og området ved Sauherad kirke
Nome:	Flåbygd, Tveitankroken, Romnes, Holla – Håtveit
Bø:	Liheia, Jønneberg, Bø-haugen- Nordbø, Gvålahaugen, Stoklandsheia

3.7 Forurensing og miljøpåvirkning

EUs vanndirektiv setter standard for vannkvaliteten lokalt. Vannet skal ha ”god eller meget god økologisk og kjemisk tilstand innen 2021”.

Landbruket kan ha innvirkning på vannkvaliteten. Det er først og fremst erosjonsproblematikk og avrenning av næringsstoffer som er landbrukets utfordring. Det er derfor en fordel at vi i vår region benytter ordningen ”Regionalt miljøprogram” som gir tilskudd der man unngår å pløye åkerarealene om høsten. Slik reduserer en avrenning av jord betydelig. Om lag halvparten av alt kornareal ligger som stubbåker gjennom vinteren.

Det oppfordres også til etablering av permanente gressoner mot elve- og bekkekanter, slik at jord på vandring vil bli fanget opp. I tillegg til dette kan SMIL-midlene benyttes til erosjonsbegrensende tiltak i bekker og vassdrag.

Alle aktive gårdbrukere skal ha Miljøplan. Dette er et verktøy for å holde fokus på riktig tilført gjødselmengde, avrenningsproblematikk og miljøverdier.

3.8 Syssetting og økonomi

Årsverk i jord-, skogbruk og tilleggsnæringer.

Årsverk – 1850 t	1999	2010
Nome	144	113
Bø	150	101
Sauherad	191	175
Sum Midt-Telemark	485	389
Midt-Telemark i prosent av Telemark	22 %	27,3 %
Sum Telemark	2206	1427

Kilde: SSB

Årsverk i ulike produksjoner, sum for Nome, Bø og Sauherad.

Årsverk – 1850 t	2010
Korn og oljevekster	65
Frøavl ¹	10
Eple	57
Øvrig frukt og bær	49
Melk	27
Ammeku	15
Gris	23
Verpehøns	12
Vinterføra sau	19
Skogbruk, tilleggsnæring, anna	112
Sum	389

Kilde: SSB, SLF og NILF.1=stipulert.

Syssettingen i landbruket har gått jevnt nedover. Antall årsverk i de to tabellene er beregnet med utgangspunkt i areal og antall dyr fra Statens Landbruks Forvaltning (SLF) og Statistisk Sentral Byrå (SSB), kombinert med normer for arbeidstidsforbruk fra Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk Forskning (NILF). For frøavl er det tatt utgangspunkt i NILF sitt normtall for korn multiplisert med 1,85. Dette er basert på skjønn.

I Midt-Telemark er de fleste deltidsbønder og har en full stilling utenom gården. Siden 1998 har syssettingen i norsk landbruk (inkludert tilleggsnæringer) gått ned med 36 700 årsverk. I 2010 utgjorde syssettingen i jord-, skogbruk og tilleggsnæringer 53 300 årsverk. I Telemark var 1427 årsverk knyttet til jord-, skogbruk og tilleggsnæringer i 2010.

Rogalandsbonden tjener mest og telemarksbonden tjener minst i flg. SSB. I 2010 lå gjennomsnittlig jordbruksinntekt for gårdbrukere i Telemark på kr. 90 000. Dette henger sammen med struktur og produksjon. I Telemark er det stor andel deltidsbønder og forholdsvis mange har ekstensiv drift. Kornproduksjon og sauehold som ofte drives i kombinasjon med annen inntektsgivende virksomhet eller lønnet arbeid, lå lavest i inntekt (SSB 2010).

3.9 Inn på tunet

Inn på tunet er et tilbud til mennesker med ulike behov som ikke i tilstrekkelig grad blir imøtekommet gjennom ordinært skole- og helsetilbud. Tilbudet er basert på aktiviteter knyttet til et gårdsbruk. Tilbudet omfatter alle aldersgrupper, og kan vare fra noen timer eller dager i uken, til lengre opphold. Det viktigste er å koble riktig gård og gårdbruker til riktig bruker. Gårdbrukeren er direkte involvert i tilbudet. På landsbasis er det om lag 600 gårder som har et slikt tilbud pr i dag.

I Midt-Telemark er det for tida 4 Inn på Tunet -gårder, 2 av disse gårdsbrukene ligger i Nome, 1 i Bø og 1 i Sauherad.

I 2005 ble det dannet en nettverksgruppe for de som tilbyr Inn på tunet tjenester. Dette nettverket er også et tilbud til de som ennå ikke har startet med slik virksomhet.

3.10 Gardsturisme

Bø gardsturisme formidler gårdsferie på 17 gårder i Midt-Telemark og Notodden. De driver nå på 25. året. Filosofien er at hus på gården ikke skal stå tomme, men kan benyttes til blant annet turisme.

3.11 Foredling

Midt-Telemark har en større foredlingsbedrift som baserer seg på frukt; Epleblomsten AS i Sauherad. Hovedproduktet til Epleblomsten er eplemost. Det fins også noen mindre foredlingsbedrifter og gårdsutsalg. For tida er det større etterspørsel etter industrieples enn det som produseres.

Dagsrud hjorteoppdrett AS driver eget oppdrett av hjort og salg av ferskt kjøtt. De tilbyr også partering og pakking av viltkjøtt for private som har eget slakt. Anlegget har internasjonal standard for omsetning av kjøtt.

Midt-Telemark har en større treforedlingsbedrift i Moelven Telemarksbruket i Bø. Bruket skjærer ca. 40.000 m³ furu fra Midt-Telemark og omkringliggende områder, og produserer skurlast for hovedsakelig det skandinaviske markedet. Det er 28 ansatte ved bruket.

3.12 Eiendomsforhold og omsetning av landbrukseiendommer

I endringene som kom i jord- og konsesjonslov 1. juli 2009 framgår det at både boplikt og driveplikten skjerpes. Arealgrense for når boplikten gjøres gjeldende er nå 25 dekar fulldyrka og/eller overflatedyrka jord og mer enn 500 dekar produktiv skog (totalt 100 dekar ved kjøp etter konsesjonsloven). Landbrukseiendommene i vår region er i stor grad bebodd og forventes også å bli det framover. Dette henger sammen med beliggenhet, framkommelighet og at det er forholdsvis enkelt å finne arbeid innenfor akseptabel reiseavstand. I praksis betyr dette at det er grunn for å være restriktiv i forhold til søknader om å overta eiendom uten vilkår om tilflytning.

All dyrka jord skal drives, enten av eieren selv eller ved bortleie. Driveplikten i vårt område er som regel ikke noe problem, jorda drives av eier eller leies bort. Det kan imidlertid være et problem at det har vært mye kortsiktige avtaler. Nå krever jordloven langsiktige avtaler dersom eier ikke skal drive jorda selv.

Midt-Telemark har ifølge SSB til sammen 1625 landbrukseiendommer med minst 5 daa jord og/eller minst 25 daa skog. Fordeling av disse framgår av tabellen under.

Antall landbrukseiendommer i Midt-Telemark 2010

	Antall landbruks - eiendommer i alt
Nome	607
Bø	499
Sauherad	519
Midt-Telemark (sum)	1625
Telemark	8 198

Kilde: SSB

På landsbasis omsettes ca. 5 % av alle landbrukseiendommene hvert år. Det er grunn til å regne med at det ligger på samme nivå i vår region, det betyr at om lag 80 eiendommer skifter eiere i Midt-Telemark i løpet av året.

I 2010 ble 408 landbrukseiendommer omsatt i Telemark. 57 % av disse ble tatt over av menn og 40 % ble tatt over av kvinner, (resten av aksjeselskap eller andre). Gjennomsnittlig alder på kjøper var 52 år.

3.13 Jordvern

Kommunene i Midt-Telemark er ikke i samme presset situasjon som kommuner i mer sentrale strøk. Likevel er det ofte aktuell problematikk også her om en skal bruke dyrka og dyrkbar jord til utbygging. Vi er i en region med mye verdifull kornjord. Ofte ligger den gode jorda sentrumsnært og kan by på konflikter i forhold til sentrumsutvikling.

En oversikt fra Kostra- rapporteringen viser hvor mye areal som er omdisponert siden 2004 da kommunene fikk myndighet til å treffe vedtak i slike saker.

Dyrka og dyrkbar jord omdisponert i perioden 2005-2010.

Omdisponert areal		2005 - 2010		
		Dyrka jord	Dyrkbar jord	Sum
Nome	Jordloven	26	12	38
	Plan- og bygningsloven	61	595	656
Bø	Jordloven	20	3	23
	Plan- og bygningsloven	101	7	108
Sauherad	Jordloven	30	4	34
	Plan- og bygningsloven	7	20	27
Sum		245	641	886

Egne tall.

Sentrale myndigheter ønsker et sterkere jordvern hjemlet i jordloven. Dette er signal som lokale myndigheter også må ta hensyn til. Kommunene bør derfor ha et bevisst forhold til å ta vare på den dyrka og dyrkbare jorda som produksjonsarealer, og ikke omdisponere den til andre formål. Det er viktig å sikre produksjonsarealene for framtidig matproduksjon. I utbyggingssaker må en tilstrebe og finne arealer som er mindre egnet for matproduksjon, selv om det betyr at utbyggingen blir dyrere.

3.14 Rekruttering

Er det en myte eller kjensgjerning at norske bønder er en alderstung gruppe? Av de 432 som søkte produksjonstilskudd i Midt-Telemark i 2008 var 29 under 35 år (født i 1974 eller seinere). Det utgjør 6,7 %. Disse ungdommene fordelte seg med 24 % på kvinner og 76 % på menn. I 2008 ble rapporten "Trender i norsk landbruk" lagt fram. Den konkluderer med at 2 % av norske bønder er under 30 år. Det er en utfordring å få ungdommen til å satse på landbruk som levevei. Gode fagmiljø, gode velferdsordninger og ikke minst kompetanse er noen stikkord i denne sammenhengen.

3.15 Fagmiljø

Midt-Telemark har et sterkt landbruksfaglig miljø som er en stor ressurs når en skal utvikle næringa. Flere av disse miljøene har også mer enn regionen som sitt ansvarsområde. Disse miljøene er viktige for primærnæringa:

AT-Skog
Bondens Marked Telemark
Bø Gardsturisme
Bygdevis
Inn på Tunet, Telemark
Høgskolen i Telemark
Landbrukets hus
Landbrukstjenester, Telemark
Mattilsynet
Midt-Telemark birøkterlag
Midt-Telemark Produsentlag, Tine
Midt-Telemark sauavlslag
Norsk Bygdeturisme og Gardsmat
Norsk Landbruksrådgivning Østafjells
Nortura
Norsvin Telemark
Telemark Bondelag og lokallaga i Bø, Sauherad og Nome
Telemark Bygdekvinnelag
Sagaplant AS
Skogeigerlaga i Bø, Sauherad og Nome
Søve Videregående Skole og Fagsenter Søve
Telefrukt Produsentlag
Telemark Dyreklinikk
Telemark Frøavlerlag
Telemark Landbruksselskap
Telemark Skogplanter AS
Telemark Skogselskap

I tillegg til disse kompetansemiljøene kommer foredlings- og omsetningsbedrifter som er lokalisert til Midt-Telemark, som:

Epleblomsten AS
Felleskjøpet Agri avd.Bø
Moelven Telemarksbruket AS
Telefrukt AS
Økofrukt DA
Dagsrud Hjorteoppdrett AS

Denne type oppstilling gir fare for at noen er uteglemt. Dessuten er ikke organisasjonene og bedriften statistiske, så endringer inntreffer med jevne mellomrom. Hensikten med lista er å vise mangfoldet og at omfanget er betydelig.

4. Mål for landbruket i Midt-Telemark

Et hovedmål for norsk landbrukspolitik er et levende landbruk over hele landet. Både tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer er viktig for å utnytte ressursene som eiere av jord – og skogbruks eiendommer sitter på. Landbruket skaper kulturlandskapet, som igjen er et fortrinn reiselivet kan benytte. Hensyn til miljø, naturmangfold, etisk og lovmessige føringer for landbruksproduksjon skal ligge i bunnen.

Hovedmål

Midt-Telemark skal ha et landbruk i positiv utvikling.

Landbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Sideeffekten av dette er levende bygder og et kulturlandskap som beriker.

Moreller i tunnel

Innsatsen de neste 4 år vil være konsentrert til:

1. *Næringsutvikling*
2. *Rekruttering*
3. *Arealforvaltning og eiendomsstruktur*
4. *Tilskuddsforvaltning*
5. *Biologisk mangfold og viltforvaltning*

Dette er områder der mange fagmiljø og aktører naturlig nok vil måtte arbeide sammen. Det er samspill som gir den beste utvikling. Det er en styrke for en målretta utvikling i landbruket at man har et solid privat og offentlig rådgivningsapparat.

Denne delen av planen som gjelder målene for landbruket, er bygd opp slik; Fem temaområder med mål for flere underområder. Tiltakene som følger er formulert slik at de kan romme flere prosjekt og aktiviteter. Handlingsplanen beskriver mer konkrete prosjekt og aktiviteter. Det blir også fastsatt tidsrammer for gjennomføring.

Handlingsplanen skal oppdateres hvert år og godkjennes politisk av kommunene.

4.1 Næringsutvikling

Tradisjonell næring og tilleggsnæring er begge viktige for utvikling av våre gårdsbruk. Under dette kapitlet har vi satt mål for begge retningene.

4.1.1 Tilleggsnæring

Telemark har gode forutsetninger for å produsere et bredt spekter av landbruksvarer og det tilbys en rekke tjenester og opplevelser. Landbruket rår over mange ressurser som kan benyttes både på tradisjonelt og utradisjonelt vis for å øke inntektene på gården.

Mål:

Være en aktiv støttespiller for gårdsbruk som vil utvikle nye produkter/tjenester eller videreutvikle eksisterende næring i tråd med markedet.

Tiltak

- Støtte gårdbrukere som vil videreutvikle/utvikle opplevelsesprodukt og overnattingsprodukt på gården sin i samarbeid med reiselivsnæringen
- Gi ”Inn på Tunet”-bedriftene et kvalitetsløft i samarbeid med kommunene slik at tilbudene blir mer aktuelle for kjøperne
- Stimulere til utvikling av gode rideskoletilbud/hest som næring
- Støtte opp om prosessen med utvikling av produkter basert på frukt og bær fra regionen slik at vi kan få økt verdiskaping lokalt fra egne råvarer
- Støtte opp om etablering av parsellhager

4.1.2 Skogbruk

Skogbruket har vært gjennom store rasjonaliseringer de siste 20-30 årene. Midt-Telemark har aktive organisasjoner og utøvere innen skognæringen som samlet er i stand til å sikre en levende næring i framtiden. Samtidig er skogbruket avhengig av gode rammevilkår og avsetningsmuligheter for å være økonomisk levedyktig og bidra til lokal verdiskaping. Utviklingen er at stadig færre skogeiere utfører arbeid i egen skog selv og er i økende grad avhengig av innleid hjelp for tiltak i skogen. Veiledning og pådriverarbeid er derfor viktig for å holde aktiviteten høyest mulig. Viktig for et høyt aktivitetsnivå er også god adkomst til de produktive skogsarealene.

Mål:

Et bærekraftig skogbruk som ved riktig forvaltning gir lønnsomhet på både kort og lang sikt og samtidig tar hensyn til biologisk mangfold, landskap og friluftsliv.

Tiltak

- Opprettholde faghjelp innen skogkultur, veiledning og aktiv oppfølging av skogeiere (rådgivning på stubbenivå), for å øke verdiskaping fra skogen
- Stimulere til avvirkning i tråd med langsiktige skogbruksplaner, skoghygiene og skogen som faktor i CO₂-regnskap og samtidig ivareta miljøhensyn
- Stimulere til at det blir bygd nye skogsveier etter riktig standard og at standardheving av eksisterende skogsbilveinett blir prioritert for å legge til rette for økt aktivitet
- Stimulere til gårdsvarmeanlegg og til bruk av bioenergi som energikilde ved utbygging av offentlige bygg og boligområder
- Stimulerer til økt bruk av trevirke som klimavennlig materiale i bygninger og byggeprosjekter, både offentlig og privat
- Legge til rette for at tømmertransport kan foregå med jernbane fra vår region

4.1.3 Frukt, bær og grønnsaker

Midt-Telemark har en stor andel av fylkets totale matproduksjon. Vi har gode forutsetninger for de aller fleste produksjonene. Potensialet er til stede for økning av både volum og kvalitet.

Sauherad alene er Norges nest største fruktkommune. Epler utgjør hovedtyngden, men plommeproduksjonen er økende. Midt-Telemark har også en vesentlig produksjon av moreller og solbær.

Mål:

Øke fruktproduksjonen både av epler, plommer og moreller

Tiltak

- Stimulere gårdbrukere til å øke arealet av mer markedstilpasset sorter
- Stimulere til etablering av spesialproduksjon av epler til fabrikk
- Stimulere til å øke produksjonen av økologisk frukt i tråd med nasjonale mål

Mål:

Øke produksjonen av ulike bærslag som passer i vår region

Tiltak

- Øke produksjonsarealene av aktuelle bærslag

Mål:

Øke grønnsaksproduksjon i vår region i løpet av planperioden

Tiltak

- Stimulere til nyetablering av grønnsaksproduksjon

4.1.4 Planteproduksjon, korn, gress og frø

Midt-Telemark har nesten 60 % av fylkets kornproduksjon og vel 80 % av frøproduksjonen. Dette betyr at vi allerede har et betydelig produksjonsmiljø innenfor disse produksjonene. Frøproduksjonen kan i gode år gi en god økonomi, mens kornproduksjonen preges for tiden av heller dårlig lønnsomhet. Problemene for kornproduksjonen er små enheter, lave gjennomsnittsavlinger, generell pris og kostnadsnivå. Kvalitetsheving av kornproduksjonen og større grad av samarbeid kan gi et bedre resultat.

Mål:

Øke kvaliteten i kornproduksjonen.

Tiltak:

- Stimulere til grøfting ved å ta i bruk tilskuddsordningen
- Stimulere til et bedre samarbeid mellom produsentene for å få til et bedre vekstskifte og tilgang på husdyrgjødsel
- Orienterere om mulighetene for bruk av slam

4.1.5 Husdyrproduksjon

Husdyrholdet i Midt-Telemark domineres av svinekjøtt- og eggproduksjon. Summen av antall dyr har økt i regionen de siste 5 årene. Det eneste som er redusert i denne perioden er antall melkekuer.

Kulturlandskapet slik vi kjenner det er et resultat av landbrukets bruk av arealene.

Beitedyrene holdt skog og kratt nede. Med lite innslag av beitedyr vil landskapet gro igjen, vi mister opplevelsen av ”å se inn i landskapet” og biologisk mangfold reduseres.

Reiselivsnæringen påpeker stadig gjengroingsproblematikken. Norge er et gressland, det gjelder også Midt-Telemark og det fins ingen bedre måte å benytte gresset på enn at husdyrene spiser det, som igjen gir oss mat i form av kjøtt og melk.

Mål:

Opprettholde kulturlandskapet ved økt beitetrykk. Øke antall grovfôretende husdyr.

Tiltak

- Stimulere til styrket grovfôrbasert husdyrproduksjon som sikrer aktiv bruk av kulturlandskapet
- Stimulere til samarbeid om husdyrholdet, kanskje som et «sauehotell-tilbud» *
- Bedre lønnsomhet i husdyrproduksjonen ved bedre økonomisk rådgivning
- Ta vare på det solide fagmiljøet innen husdyrhold

**«Sauehotell». Dette er et begrep brukt for samarbeidstiltak innen husdyrhold. Vi kan også tenke oss ideen for storfe. Hensikten er at dyrene om sommeren kan gå beite hos mange grunneiere og være under tilsyn av disse, mens dyrene om vinteren er i et felles fjøs.*

4.1.6 Birøkt

Naturen og landbruket trenger både bier og humler for å sikre god pollinering i en rekke kulturer. God pollinering er et godt utgangspunkt for ei god avling. Produksjon av honning kan gi bra inntekter i gode år. Honning produsentene er som øvrige yrkesutøver i landbruket ei alderstung gruppe og rekruttering av nye produsenter er viktig for framtidig norsk honningproduksjon.

Mål:

Øke honningproduksjonen

Tiltak

- Rekruttere nye produsenter
- Stimulere til økt salg av honning

4.2 Rekruttering

Gjennomsnittsalderen for de som overtar landbrukseiendom i Midt-Telemark er nesten 52 år. Dette tilsier at det bør satses på rekrutteringstiltak. Landbruksnæringens status kan kanskje være en årsak til at ungdom vegrer seg for å velge landbruk som yrke. Andre faktorer som; lange arbeidsdager, liten betalingsevne og lite fritid kan også være ha medvirkende årsak. Det er nødvendig å få fram mulighetene og optimismen. Næringen trenger unge mennesker som ser mulighetene i ressursene på gården.

Mål:

Flere generasjonsskifte mens overtageren enda er ung

Tiltak

- Styrke nye bønder ved å tilby tiltakspakke for kartlegging av gårdsressursene og muligheter for å utnytte disse
- Rekruttere til voksenopplæring innen agronomi på Sjøve
- Etablere faglige møtesteder for påtroppende og unge gårdbrukere (f.eks. bondecafé, Facebook, bondelunsj)
- Tilby kurs for avtroppende gårdeiere der fokus er jobb og økonomi i veien videre for denne gruppa
- Tilby ”bonderådgivning” i eierskiftesammenheng

4.3 Arealforvaltning og eiendomsstruktur

4.3.1 Jordvern

Matjorden er en begrenset ressurs i Norge. Bare 1,3 prosent av arealet er egnet for matkornproduksjon. At den beste jorda ligger der utbyggingspresset er størst, skaper ekstra store utfordringer for kommunene som skal forvalte arealene.

Det er kommunene som har hovedansvaret for å ta vare på jordressursene ved sin forvaltning etter plan- og bygningsloven og jordloven. Hensynet til jordressursene må komme inn på et tidlig tidspunkt i kommunale planprosesser. Viktige stikkord er utbyggingsmønster, arealutnytting og fortetting. Regionale planer og samarbeid mellom kommuner kan bidra til gode løsninger for arealbruk på tvers av kommunegrenser.

Mål:

Jordvernet skal ha økt fokus i alle utbyggings saker og planprosesser.

Tiltak

- Kommunene må søke samarbeid om arealutfordringer og arealbruk på tvers av kommunegrenser.
- Kommunene skal innarbeide forbud mot nedbygging av dyrka og dyrkbare arealer i sine arealplaner

4.3.2 Eiendomsstruktur og bosetting

”Eigedom som er nytta eller kan nyttast til jordbruk eller skogbruk kan ikkje delast utan samtykke frå departementet” (jordloven §12).

Jordloven og delingsreglen (§12) spiller en viktig rolle for å sikre at arealressursene i landbruket blir eid og forvalta på en god og tjenlig måte. Fradeling av ressurser som svekker landbrukseiendommens driftsgrunnlag er uheldig og bør unngås.

Det har imidlertid skjedd en strukturrasjonalisering de siste 10-årene som har medført en betydelig vekst av leiejord. Det er i dag ca. 190 000 registrerte landbrukseiendommer og ca. 49 000 landbruksbedrifter på landsbasis. Ca. 40 % av jordbruksareal i drift er leiejord. Å skape økt harmonisering mellom eiendomsstruktur og bruksstruktur er en samfunnsinteresse som kan gi grunnlag for samtykke til deling.

En betydelig del av delingssøknader knyttet til landbrukseiendommer gjelder fradeling av bolig- eller fritidstomter. I kommunenes arealplaner er det i deler av kommunen åpnet for tillatt spredt bolig- og/eller fritidsbebyggelse. Det er imidlertid viktig for jordvernet og landbruksnæringa at det ikke skjer uheldige fradelinger av bolig- og fritidstomter i gode landbruksområder.

Utviklingen i landbruket de siste 10-årene har bl.a. medført at behovet for kårbolig er betraktelig mindre enn tidligere. For mange grunneiere er kårboligen i dag uten nytteverdi. Ut i fra ønsket om styrket bosetting, kan det derfor være aktuelt å tillate fradeling av kårbolig

dersom forholdene ellers ligger til rette for det. Driftsmessige og miljømessige hensyn vil være sentralt i denne vurderingen.

Konsesjonsloven skiller mellom lovbestemt boplikt og boplikt som vilkår for konsesjon. Formålet med reglene er å ivareta hensynet til bosetting, helhetlig ressursforvaltning og kulturlandskapet.

Lovbestemt boplikt i 5 år oppstår når en overtar en landbrukseiendom konsesjonsfritt fra nær familie eller ved odelsrett til eiendommen. Eiendommen må være over 25 dekar fulldyrket/overflatedyrket jord eller over 500 dekar produktiv skog og ha bolighus som har vært eller er i bruk som helårsbolig, eller det skal oppføres helårsbolig på eiendommen.

Den som søker konsesjon på en eiendom kan også få boplikt som vilkår for konsesjonen. Det er opp til kommunen å sette vilkår om boplikt og om boplikten skal være personlig eller upersonlig.

Mål:

Fast bosetting på landbrukseiendommer med en viss produksjonsmessig verdi. I delingssaker skal hovedfokus være robuste enheter og miljøhensyn.

Tiltak

- Unngå uheldig deling av rasjonelle driftsenheter hvor det er grunnlag for å drive aktivt landbruk eller tilleggsnæring.
- Legge til rette for å fradele areal som tilleggsareal til eiendommer med aktiv drift
- Ved fradeling bør ikke resterende tomt med tilhørende boligmasse være større enn 5 dekar.
- Ved fradeling av bolig- eller fritidstomter i landbruksområder skal ikke tomte være større enn hva som ansees som tilstrekkelig for formålet med delingen
- Kårbolig som ligger i tunområdet kan ikke fradeles
- Vilkår om personlig boplikt ved konsesjon skal gjelde for bebygde eiendommer med arealressurser over 25 dekar fulldyrket/overflatedyrket jord eller over 500 dekar produktiv skog.

4.4 Tilskuddsforvaltning

4.4.1 NMSK – (Nærings- og miljøtiltak i skogbruket)

Nærings- og miljøtiltak i skogbruket er et virkemiddel som skal stimulere til økt verdiskaping, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.

NMSK omfatter tilskudd til skogkultur, veibygging i skog, miljøtiltak i skog, skogsdrift med taubane/hest o.a., utdrift av skogsvirke til bioenergi, og til andre tiltak i skogbruket som f.eks. aktivitetsfremmende prosjekter.

Midler som forvaltes lokalt av kommunene gjelder tilskudd til skogkultur, miljøtiltak i skog, og andre tiltak i skogbruket /aktivitetsfremmende prosjekter.

Mål:

Økt aktivitet og verdiskaping i skogbruket

Tiltak

- Målrette bruken av NMSK virkemiddel ved å prioritere tilskudd til foryngelse av skog og ungsogspleie
- Målrette bruken av NMSK virkemiddel ved å støtte prosjekter for økt aktivitet innen skogkultur

4.4.2 SMIL – (Spesielle miljøtiltak i landbruket)

Hensikten med virkemiddelet er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensingen fra landbruket utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift.

Tradisjonelt har det gått mest midler til kulturlandskapstiltak. Forurensningsproblematikken bør få økt fokus som et resultat av det store løftet som ligger i EUs rammedirektiv for vann og prosjektet «Vannområde Midtre-Telemark».

Fremover vil det være viktig å prioritere fellestiltak fremfor enkelttiltak. Ved tildeling av midler til enkelttiltak skal landskaps – og miljøhensyn ha fokus. Tilskuddet skal også vurderes i forhold til søkeres næringsmessige betydning.

Mål:

Bruke større del av SMIL-midler til fellestiltak for å sette fokus på ulike utfordringer

Tiltak:

- Kartlegge avrenningsproblematikken med hensikt å hindre avrenning til og forurensing av elver og innsjøer
- Stimulere til fornuftige grøftetiltak for å bedre jordkvaliteten.
- Bruke SMIL-midlene til å øke kulturlandskapets allmenne verdi

4.5 Viltforvaltning og biologisk mangfold

4.5.1 Jakt og utmark

Jakt på elg og hjort foregår i vår region stort sett til eget matauk. I sum felles det årlig ca. 260 elg og 90 hjort i Midt-Telemark. Dette anslås til å ha en førstehånds kjøttverdi på over 3 mill. kr årlig. I tillegg kommer verdien av jaktutleie og tilrettelagt jakt på hjortevilt, samt småvilt og bever. Hjorten kan delvis være et problem i forhold til grovfôr dyrking. Konfliktnivået er økende i denne sammenheng.

Mål:

Midt-Telemark skal ha en sunn hjorteviltstamme som er bærekraftig i forhold til beitetilgang og artsmangfold i naturen. Denne skal gi lavest mulig konflikt med trafikk, andre næringer og øvrig friluftsliv. Innenfor disse rammene skal hjorteviltet forvaltes til beste for verdiskaping i landbruksnæringa og lokale jegerinteresser.

Tiltak

- Idéseminar i kommersiell utnyttelse av jaktmulighetene
- Bruke bestandsplanen aktivt for å opprettholde en forsvarlig stor hjorteviltstamme og forebygge konflikter i jord- og skogbruksproduksjonen
- Utføre beiterregistreringer jevnlig
- Stimulere til samarbeid mellom valdene for å få til en sunn hjorteviltstamme og bedre forvaltning

Bestandene av kanadagås er store i Midt-Telemark. Spesielt er det arealer ned mot våre store vassdrag som er merkbart berørt.. Konfliktnivået er økende også i denne sammenheng.

Mål:

Redusere konfliktene mellom kanadagås og allmennhetens interesser

Tiltak:

- Utvidet jaktsesong
- Punktering av egg

4.5.2 Biologisk mangfold

Landbruksnæringen står overfor både utfordringer og til dels motsetninger når det gjelder det biologiske mangfoldet. Dagens jordbruk er til en viss grad ensartet. Et effektivt jordbruk kan i noen grad måtte gå på kompromiss i forhold til hensynet til mangfold. Økt bevissthet rundt problemstillingen er viktig. I tillegg følger det i noen grad av lovverk hva næringen kan foreta seg og ikke.

Mål:
Bevisstgjøring av yrkesutøverne i landbruket om problemstilling og løsninger

Tiltak:

- Holde kurs for yrkesutøverne i landbruket om bevisstgjøring og bruk av egne planverktøy
- Legge til rette for yngleplasser for humler

4.5.3 Rovvilt

Rovdyrbestanden er regulert av sentrale bestemmelser og fylkesvise prioriteringer. Hvert år oppstår det konflikt mellom husdyrhold og rovviltbestanden. Forvaltning av de store rovdyra ligger til ikke til lokalt forvaltningsnivå. Vi kan kun beskrive konfliktene og effekten av økt innslag av store rovdyr. Konfliktnivået er økende i denne sammenheng.

Mål:
Synliggjøre konfliktene lokalt mellom husdyrhold og rovviltbestand

Tiltak:

- Systematisere data over rovviltskader i vår region og problem det medfører for husdyrholdet

Referanser

Foredrag av landbruks- og matminister Lars Peder Brekk, 10.8.2008, 11.11.2008 og 4.2.2009.

Bjaadal, L. (2007): «Forvaltningsplan for gaupe, bjørn, ulv og kongeørn i region 2»
Upublisert.

Fylkesmannen i Telemark, Miljøvernavdelingen: «Rovvilterstatninger i Telemark 2008".
E-post mottatt 02.01.2009.

Vedlegg

Vedlegg 1:

FORSLAG PÅ TILLEGG TIL KAP 4.5 FRA TELEMARXSVASSDRAGETS FISKEADMINISTRASJON

4.5. Biologisk mangfold, viltforvaltning og innlandsfiske

Vassdrag og innlandsfiske

Telemarksvassdraget har fra gammel tid vært et godt fiskevassdrag. Før regulering og utbygging av fossene er det tegn på at laksen gikk så langt opp som til Lakshøl i Seljord, Omnesfossen i Hjartdal og Tinnåa i Notodden. I tillegg var det rikt fiske etter sik, ørret og andre arter både i Norsjø og elvestrekningene.

Etter bygging av laksetrappet i nedre del av vassdraget er laksebestanden i oppgang, mens det tradisjonelle næringsfisket etter sik i Norsjø, Sauarelva og Bøelva ikke er holdt i hevd. Foretatte målinger og undersøkelser har vist store forekomster av hvitfisk i Norsjø, en ressurs som i altfor liten grad nyttiggjøres i dag.

Mål:

Bestanden av sik i Norsjø, Sauarelva og Bøelva skal kartlegges med tanke på optimal utnyttelse.

Med bakgrunn i disse undersøkelsene skal det arbeides for å få i gang et organisert fiske etter sik i Norsjø, Sauarelva og Bøelva.

Tiltak:

- I samarbeid med Fylkesmannen, TFA (Telemarksvassdragets Fiskeadministrasjon) kartlegg sikbestanden i vassdraget***
- I samarbeid med interesserte organisasjoner bygge opp et omsetningsledd for hvitfisk fra Telemark***
- Informere brukere om næringsverdien av innlandsfisket***

Vedlegg 2:

Handlingsplan for landbruket i Midt- Telemark

2014

Handlingsplanen skal rulleres hvert år. Ved hver rulling vil det gå fram hvilke konkrete prosjekt som kommer opp under de ulike tiltak. Da kommer det fram hvem som har tatt ansvar for prosjektene. Midt-Telemark landbrukskontor har ansvar for å følge opp at det tas initiativ til prosjekter under de oppsatte tiltak.

Næringsutvikling

Tilleggsnæring

Mål

Være en aktiv støttespiller for gårdsbruk som vil utvikle nye produkter/tjenester eller videreutvikle eksisterende næring i tråd med markedet.

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Støtte gårdbrukere som vil videreutvikle /utvikle opplevelsesprodukt og overnattingsprodukt på gården sin i samarbeid med reiselivsnæringen			
Gi "Inn på Tunet"-bedriftene et kvalitetsløft i samarbeid med kommunene slik at tilbudene blir mer aktuelle for kjøperne			
Stimulere til utvikling av gode rideskoletilbud/hest som næring			
Støtte opp om prosessen med utvikling av produkter basert på frukt og bær fra regionen slik at vi kan få økt verdiskaping lokalt fra egne råvarer			
Støtte opp om etablering av parsellhager	Parsellhage	2013-14	Bolystprosjektet

Skogbruk

Mål

Et bærekraftig skogbruk som ved riktig forvaltning gir lønnsomhet på både kort og lang sikt og samtidig tar hensyn til biologisk mangfold, landskap og friluftsliv.

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Opprettholde faghjelp innen skogkultur, veiledning og aktiv oppfølging av skogeiere (rådgivning på stubbenivå), for å øke verdiskaping fra skogen	Faghjelp-ordningen	2013-	Midt-Telemark landbrukskontor mfl.
Stimulere til avvirkning i tråd med langsiktige skogbruksplaner, skoghygiene og skogen som faktor i CO2-regnskap og samtidig ivareta miljøhensyn			
Stimulere til at det blir bygd nye skogsveger etter riktig standard og at standardheving av eksisterende skogsbilveinett blir prioritert for å legge til rette for økt aktivitet			
Stimulere til gårdsvarmeanlegg og til bruk av bioenergi som energikilde ved utbygging av offentlige bygg og boligområder			
Stimulerer til økt bruk av trevirke som klimavennlig materiale i bygninger og byggeprosjekter, både offentlig og privat			
Legge til rette for at tømmertransport kan foregå med jernbane fra vår region			

Frukt, bær og grønnsaker

Mål

Øke fruktproduksjonen både av eple, plommer og moreller

Øke produksjonen av ulike bærslag som passer i vår region

Øke grønnsaksproduksjonen i vår region i løpet av planperioden

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Stimulere gårdbrukere til å øke arealet av mer markeditilpasset sorter	Frukt i fokus	2013-2016	Midt-Telemark landbrukskontor, Produsentmiljøet, Telefrukt
Stimulere til etablering av spesialproduksjon av epler til fabrikk	Frukt i fokus	2013-2016	
Stimulere til å øke produksjonen av økologisk frukt i tråd med nasjonale mål	Frukt i fokus	2013-2016	
Øke produksjonsarealene av aktuelle bærslag			
Stimulere til nyetablering av grønnsaksproduksjon			

Planteproduksjon, korn, gress og frø

Mål

Øke kvaliteten i kornproduksjonen

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Stimulere for grøfting ved å ta i bruk tilskuddsordningen for grøfting	Møteserie	2013	Norsk landbruksrådgivning og Midt-Telemark landbrukskontor
Stimulere til et bedre samarbeid mellom produsentene for å få til et bedre vekstskifte og tilgang på husdyrgjødsel	Klima- og miljøvennlig kornproduksjon	2014	Midt-Telemark landbrukskontor
Orienterere om mulighetene for bruk av slam			

Husdyrproduksjon

Mål

Opprettholde kulturlandskapet ved økt beitetrykk. Øke antall grovføretende husdyr

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Stimulere til styrket grovførbasert husdyrproduksjon som sikrer aktiv bruk av kulturlandskapet			
Stimulere til samarbeid om husdyrholdet, kanskje som et «sauehotell-tilbud»			
Bedre lønnsomhet i husdyrproduksjonen ved bedre økonomisk rådgivning	God økonomi i eggproduksjonen	2013-2014	Produsentmiljøet og Midt-Telemark landbrukskontor
Ta vare på det solide fagmiljøet innen husdyrhold			

Birøkt

Mål

Øke honningproduksjonen

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Rekruttere nye produsenter			
Stimulere til økt salg av honning			

Rekruttering

Mål

Flere generasjonsskifte mens overtageren enda er ung

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Styrke nye bønder ved å tilby tiltakspakke for kartlegging av gårdsressursene og muligheter for å utnytte disse	«Betre Bonde»	2014	Telemark bondelag og «Frukt i fokus»
Rekruttere til voksenopplæring innen agronomi på Søve			
Etablere faglige møtesteder for påtroppende og unge gårdbrukere (f.eks. bondecafé, Facebook, bondelunsj)			
Tilby kurs for avtroppende gårdeiere der fokus er jobb og økonomi i veien videre for denne gruppa			
Tilby ”bonderådgivning” i eierskiftesammenheng			

Arealforvaltning og eiendomsstruktur

Jordvern

Mål

Jordvernet skal ha økt fokus i alle utbyggingsaker og planprosesser

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Kommunene må søke samarbeid om arealutfordringer og arealbruk på tvers av kommunegrenser.			
Kommunene skal innarbeide forbud mot nedbygging av dyrka og dyrkbare arealer i sine arealplaner			

Eiendomsstruktur og bosetting

Mål

Fast bosetting på landbrukseiendommer med en viss produksjonsmessig verdi.

I delingssaker skal hovedfokus være robuste enheter og miljøhensyn.

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Unngå uheldig deling av rasjonelle driftsenheter hvor det er grunnlag for å drive aktivt landbruk eller tilleggsnæring		Hele perioden	Kommuneadministrasjonen og politikere
Legge til rette for å fradele areal som tilleggsareal til eiendommer med aktiv drift		Hele perioden	Kommuneadministrasjonen og politikere
Ved fradeling bør ikke resterende tomt med tilhørende boligmasse være større enn 5 dekar		Hele perioden	Kommuneadministrasjonen og politikere
Ved fradeling av bolig- eller fritidstomter i landbruksområder skal ikke tomta være større enn hva som ansees som tilstrekkelig for formålet med delingen		Hele perioden	Kommuneadministrasjonen og politikere
Kårbolig som ligger i tunområdet kan ikke fradeles		Hele perioden	Kommuneadministrasjonen og politikere
Vilkår om personlig boplikt ved konsesjon skal gjelde for bebygde eiendommer med arealressurser over 25 dekar fulldyrka/overflatedyrka jord eller over 500 dekar produktiv skog		Hele perioden	Kommuneadministrasjonen og politikere

Tilskuddsforvaltning

NMSK – (Nærings- og miljøtiltak i skogbruket)

Mål

Økt aktivitet og verdiskaping i skogbruket

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Målrette bruken av NMSK virkemiddel ved å prioritere tilskudd til foryngelse av skog og ungsogspleie			
Målrette bruken av NMSK virkemiddel ved å støtte prosjekter for økt aktivitet innen skogkultur			

SMIL – (Spesielle miljøtiltak i landbruket)

Mål

Bruke større del av SMIL midler til fellestiltak for å sette fokus på ulike utfordringer

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Kartlegge avrenningsproblematikken med hensikt å hindre avrenning til og forurensing av elver og innsjøer			
Stimulere til fornuftige grøftetiltak for å bedre jordkvaliteten			
Bruke SMIL-midlene til å øke kulturlandskapets allmenne verdi			

Viltforvaltning og biologisk mangfold

Jakt og utmark

Mål

Midt-Telemark skal ha en sunn hjorteviltstamme som er bærekraftig i forhold til beitetilgang og artsmangfold i naturen og som gir lavest mulig konflikt med trafikk, andre næringer og øvrig friluftsliv. Innenfor disse rammene skal hjorteviltet forvaltes til beste for verdiskaping i landbruksnæringa og lokale jegerinteresser.

Redusere konfliktene mellom kanadagås og allmennhetens interesser

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Idéseminar i kommersiell utnyttelse av jaktmulighetene			
Bruke bestandsplanen aktivt for å opprettholde en forsvarlig stor hjorteviltstamme og forebygge konflikter i jord- og skogbruksproduksjonen			
Utføre beiterregistreringer jevnlig	Beitetaksering i Midt-Telemark	2014	Midt-Telemark landbrukskontor
Stimulere til samarbeid mellom valdene for å få til en sunn hjorteviltstamme og bedre forvaltning			
Utvidet jakt sesong for kanadagås			
Punktering av kanadagås-egg	Punktering av egg	2013-2015	Midt-Telemark landbrukskontor

Biologisk mangfold

Mål

Bevisstgjøring av yrkesutøverne i landbruket om problemstilling og løsninger

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Holde kurs for yrkesutøverne i landbruket om bevisstgjøring og bruk av egne planverktøy	Klima- og miljøvennlig kornproduksjon	2014	Midt-Telemark landbrukskontor
Legge til rette for yngleplasser for humler			

Rovvilt

Mål

Synliggjøre konfliktene lokalt mellom husdyrhold og rovviltbestand

Tiltak	Prosjekt	Tid	Ansvar
Systematisere data over rovviltskader i vår region og problem dette medfører for husdyrholdet			